

Peter Kasalovský

Správa o Slovensku, štvrté pokračovanie

Píše sa rok 2108. **Koniec dolárovej hegemonie, nový systém SWIFT a nová centrálna banka** sú troma základnými faktormi prispievajúcimi k rýchlemu úpadku amerického a európskeho impéria a súčasne nástupu nového impéria.

Slovensko sa vďaka svojmu členstvu v EÚ, ktoré nateraz tvorí a v strednodobom horizonte bude tvoriť, vonkajšie ekonomické prostredie musí vyrovnať aj so stavom vývoja ekonomiky na globálnej scéne. Ten sa dá načrtnúť z ekonomického hľadiska pomerne dobre z 3 základných faktorov hneď v úvodnej vete. Ale poďme po poradí.

Z historického hľadiska vieme, že ako náhle je impérium zostrelené zo svetovej scény, je okamžite nahradené inou rastúcou silou, ktorá je produktívnejšia a technologicky a administratívne zdatnejšia. Preto niet cesty späť. Napriek tomuto poznaniu Spojené štáty sú húževnaté a ako každá ríša takpovediac s miznúcou dominanciou, jej lídri sa stávajú čoraz bezohľadnejšími doma i v zahraničí. Ich motivácia je pomerne jednoduchá, lebo ešte dúfajú, že si udržia svoje pôvodné léne práva.

Od konferencie v Bretton Woode v roku 1944, odkedy americký dolár vládol svetu ako najsilnejšia svetová mena uplynulo dosť rokov, aby sa začali prejavovať neblahé dopady tohto kroku. Ešte v roku 1944 USA držali viac zlata ako akákoľvek iná krajina vo svete. Ale v roku 1971 USA upustili od zlatého štandardu a odvtedy je aj dolár fiat-menou s očakávanými následkami. Dnes o skutočných zásobách zlata jednotlivých štátov vychádzame v ekonómii len z neoveriteľných informácií. Spojené štáty sa stávajú čoraz viac neoblíbenými vo svojom zneužívaní fiat-dolára – vždy na úkor iných krajín.

Vojna je vždy smrteľným prelomením stavca chrbtice akejkoľvek ríše. Je jedno či impérium bude viesť malé vojny, alebo jednu veľkú, výsledok je vždy rovnaký a rovnako smrteľný. Na postupný pád USA vplýva jeho vojenské pôsobenie vo svete. To spočíva v extrémnych finančných nákladoch a v následnej v neschopnosti ekonomicky a politicky ovládnuť národy iných krajín. USA roky bojuje Afganistane, ale Čína tam ovláda suroviny, ako napríklad celý obchod s hliníkom. V novom tisícročí USA s podielom niektorých členov EÚ napadli viac krajín, než kedykoľvek inokedy vo svojej histórii. Zdá sa, že USA už sú v takmer v stave permanentnej vojny. Aj my sme vďaka emigrantom/migrantom úspešne vykročili rovnakým smerom, len konflikt bude prebiehať na rozdiel od USA na domácom území EÚ.

A hoci relatívne nová EÚ je na pokraji fragmentácie, jej vodcovia sa zúfalo pokúšajú aspoň udržať nepravdepodobnú alianciu s pomocou USA. Odchod Veľkej Británie z EÚ nerieši nič, dokonca ani prenesenie dlhov za vojnu v Líbyi na členské štáty EÚ. Medzitým ostatné veľké štáty sveta šliapu plnou rýchlosťou na „Olymp ekonomickej moci“.

A tak je tu oprávnená otázka.

Je to len preto, aby si USA a EÚ celosvetovo zabezpečili, že dosiahnu svoje Waterloo v čo najkratšom možnom čase?

Asi áno, lebo zvyšok sveta bude aj v roku 2018 pokračovať nezávisle na ich rozhodnutiach, diktáta a to podľa možností bez globálnych otrasov. Rusko a Čína už v roku 2017 pri ďalšom kole taktického boja proti „Pax Americana“ riešili obmedzovanie používania upadajúcej existencie petrodolárov tým, že vytvorili najväčšiu energetickú dohodu v histórii

sveta. Tento obchod medzi oboma krajinami sa bude realizovať v rubľoch a juanoch. Ak napríklad sledujeme Rusko, tak od dohody s Čínou sa obe krajiny aktívne podieľajú na vytváraní dohôd s inými zákazníkmi bez využívania petrodolára. To má samozrejme dopad aj na SR, ale o tom budeme hovoriť v ďalšej časti správy o stave Slovenskej republiky pri energetickej bezpečnosti.

Nový systém SWIFT môže do značnej miery skomplikovať ekonomický život SR. Aj keď je naša vlastná ekonomická základňa minimálna, lebo sme plne kolonializovanou krajinou, čo je zrejmé aj zo štúdií renomovaného ekonóma Thomasa Pikettyho, začlenenou do systému SWIFT, bude treba reagovať na možnosti nového systému bankových prevodov. Treba podotknúť, že v súčasnosti prevažná väčšina ekonomických prevodov na svete prechádza systémom SWIFT. Ten sa nachádza v Bruseli, ale je kontrolovaný USA. V posledných rokoch Spojené štáty zakázali, alebo hrozili vylúčením niektorým krajinám zo systému SWIFT. To bankám skutočne znemožnilo prevod peňazí a tým spôsobili zrušenie bankových systémov napríklad v Iráne. Rusko na to okamžite reagovalo vytvorením vlastného systému SWIFT. USA má vďaka neprezieravej politike ďalšie nechcené dieťa. Na toto by naša malá vlastná ekonomika mala reagovať, bez ohľadu na zahraničné korporátne podniky a ich montážne dielne na Slovensku.

Zdá sa, že lídri USA a EÚ sú naďalej presvedčení, že držia všetky ekonomické karty a že iné ekonomické mocnosti a štáty musia prijať slabú sesterskú pozíciu napríklad v MMF. Západ doslovne neznáša ak nemôže mraziť ekonomiky v rámci ekonomickej vojny a ešte viac fakt, že ostatné mocnosti majú schopnosť vytvárať efektívnejšie alternatívy. Rovnako ako už v spomínanom systéme SWIF, ázijské mocnosti veľmi agresívne reagovali na „vodcov“ z USA, nie tým očakávaným, že by si odišli olizovať svoje rany, ale vytvorili druhý MMF.

Ruská Štátna дума (dolná komora ruského parlamentu) vytvorila novú rozvojovú banku. Bude mať fond vo výške 100 miliárd USD, ktorý sa použije pre krajiny skupiny BRICS. Jej päť členov bude rovnako prispievať k financovaniu. Bude sa sústreďovať v Šanghaji, India bude slúžiť ako prvý päťročný rotujúci prezident a prvý predseda predstavenstva bude pochádzať z Brazílie. Prvým predsedom správnej rady bude pravdepodobne ruský minister financií Anton Siluanov. Je skutočne nadnárodná banka. Na to by malo reagovať aj Slovensko v jeho zahraničnej politike.

Pri budovaní všetkých vyššie uvedených subjektov a tiež nových ekonomických vzťahov v rámci BRICS, sa vo svete tvorí v skutočnosti úplný iný hospodársky svet, iný ako sme poznali. A postoj USA a pôvodných krajín EÚ k iným štátom a vlastným členom EÚ na základe dovezenej filozofie, že USA nemá priateľov, ale vazalov, to dnes nepôjde. Dokonca ani podľa tej najnovšej filozofie z dovozu „america first“ vedúcej k cintorínu Európskej únie.

Záverom tejto časti „Správy o stave SR je treba podotknúť, že na všetky tri výzvy musí Slovenská republika reagovať takto :

1. Na znižovanie účinnosti dolára v zahraničnom styku musí NBS preferovať nákup zlata (príkladom takéhoto postupu je Čína a Rusko) a znižovať dolárové rezervy štátu primerane k spomínanému vývoju hodnoty vo svete.

2. Okamžite je potrebné repatriovať zlato, ktoré máme v zahraničí a najmä z bánk Veľkej Británie.
3. Ďalej je potrebné zabezpečiť našu účasť na aktivitách BRICS a tiež v rozvojovej banke spojenou s kapitálovou účasťou Slovenska na medzinárodných projektoch a obchode s cennými papiermi v iných menách.
4. Zabezpečiť prepojenie bánk na nový systém bankových prevodov krajín BRICS.
5. Vznikajúcu vlastnú malú ekonomiku Slovenska diverzifikovať do krajín BRICS a zabezpečiť tak rozšírenie vonkajšieho ekonomického prostredia aj za hranice EÚ.
6. V politickej oblasti odmietnuť, akékoľvek hospodárske sankcie nadiktované inými subjektmi medzinárodného práva Slovenskej republiky.
7. V oblasti opatrení NATO, ekonomicky a vojensky nepodporovať nasadzovanie ozbrojených síl v zahraničí, pokiaľ sa nebude v NATO rozhodovať v duchu jej charty a tiež s mandátom OSN.

Vážené dámy, vážení páni,

ako už býva dobrým zvykom v dome každého hospodára, treba pozrieť nielen na výsledky minulé, ale aj dvakrát dobre sa zahľadieť do budúcnosti, či nám ešte neutiekol vlak. Už viac rokov máme doslovne historickú možnosť porovnania Slovenska s inými krajinami, lebo náš vývoj je len čiastočne určovaný vlastnou ekonomickou silou. Ale o tom sme už hovoril. Pre Slovenskú republiku je potrebné, aby som bol ekonomicky aspoň trochu presnejší, sledovať hlavne dva ukazovatele. A to jednak konvergenciu ekonomickej dynamiky Slovenska so štátmi EÚ a potom pohyb spojený s makro stabilitou národného hospodárstva (aj keď na 90 % nie nášho). Z hľadiska výkonnosti ekonomiky Slovenska sme na tom podľa štatistiky Eurostatu pomerne dobre. V zblížovaní pomeru HDP na obyvateľa v štandardnej kúpnej sile sa naša dlhodobá dynamika v EÚ pohybuje na priemernej úrovni 3,05% a to už od roku 1995. Štáty V4 už predstavujú značnú ekonomickú silu a táto rastie. Samozrejme, že nervozita bývalých lídrov ekonomického rastu, ako je Nemecko, Francúzsko a po odchode Veľkej Británie z EÚ bude narastať. Migrácia forsírovaná kancelárkou Merkelovou bez súhlasu ostatných krajín EÚ nikdy nebola pre Európu dokonca ani pre Nemecko riešením. Stala sa hlavne problémom pre tie krajiny, ktoré ju nepotrebujú. Medzi iným je to aj Slovensko, čo sme prezentovali našim vyhlásením. Súčasná politika byrokratického centralizmu doviedla EÚ k jej postupnej deštrukcii a jej reformovanie pôvodnými členmi je v nedohľadne.

Už je preto načase povedať, že dlho spomínaným ekonomickým jadrom EÚ v politickom slovníku na Slovensku sa okrem krajín V4, sa tak - či tak, stane minimálne Slovinsko a možno povedať aj Estónsko. Nakročené touto cestou zatiaľ majú aj Chorvátsko, Buharsko. O to viac rastie nervozita v "byrocentre" EÚ. Avizované vytvorenie rozvojovej banky pre V4 môže totiž dynamiku konvergenzie ešte zosilniť a dostať tieto krajiny na výslnie líderstva v EÚ. Musia však splniť základnú podmienku a tou je technicko-technologický rozvoj vlastnej vedeckovýskumnej a ekonomickej základne. Neplnenie Maastrichtských kritérií niektorými krajinami EÚ nateraz radšej ponechám bokom a v ďalších častiach správy sa k nim vrátim.

Celkovo môžeme konštatovať, že od roku 2000 do roku 2015 sa nám celková sociálna konvergencia Slovenska k štátom EÚ zvýšila z pôvodných 38-40% na cca 71 %, pričom boli brané v úvahu ukazovatele ako HDP na obyvateľa, spotreba verejnej správy, spotreba domácností, priemerná odmena a zamestnanosť. Tento trend pokračoval aj v rokoch 2016-2017, ale konečné výsledky z budú Eurostatu známe s odstupom jedného roka.

Makro stabilita Slovenska vyjadrená ekonomickou rovnováhou je z hľadiska investícií pomerne rozkolísaná. Dlhodobé skúmanie ukazuje, že to bolo čiastočne spôsobené čerpaním dotácií z EÚ. Ukazuje sa však, že prepád ekonomickej rovnováhy v roku 2015-2016 až do záporných ukazovateľov už naša republika prestála. Ale aj tak je to zásadný problém stojaci pred nami. A navrhované vytvorenie rozvojovej banky V4 môže byť odpoveďou aj na tento fenomén. V podstate je to ale bytostne problém verejného sektora a štátu. Preto o Hospodárskom vývoji, podľa jednotlivých odvetví, budeme hovoriť v niektorom z našich budúcich výstupov otvoreného dokumentu našej spoločnej "**Správy o stave Slovenska**".

Vážené dámy a páni,

čo sa nás týka ďalšej ekonomickej problematiky Slovenska, zameriam sa hlavne na problémy vývoja cien, zamestnanosti a miezd. Tie sa totiž dotýkajú každého, pardon, aspoň teda väčšiny z nás. Nebudem pri tom vychádzať zo známeho biblického: "*Keď Pán uvidel mzdu služobníkov v tomto dome, obrátil sa a trpkó zaplakal...*", ale vyjdem opäť zo štatistických údajov Eurostatu a Štatistického úradu SR.

Ako som bol spomenul začnem najprv cenovým vývojom. Po tom čo sa cenový vývoj od roku 2013 nemenil, alebo len veľmi málo, mal až do roku 2016 skôr klesajúcu tendenciu. Až teraz sa začali prejavovať špekulačné tendencie spojené s trhom energií, ale tam je to už pravidlom. Žiaľ, nielen vláda SR, ale aj Komisia EÚ (ktorá namiesto zahnutia a veľkosti uhoriek na trhu), by mala reagovať hlavne na tieto špekulačné výkyvy. Stačilo by dodaním subjektov, ktoré takéto tendencie v trhovom prostredí podporujú a spôsobujú poruchy takouto nekalou súťažou.

Ak už spomíname ceny, tak v priebehu sledovaného obdobia rástli ceny iba pri vládnej spotrebe. V tomto prípade však ide o závažný fakt, že ceny importov rástli, zatiaľ čo ceny exportov klesali. Tento trend pokračuje a je ho potrebné zvrátiť na vládnej úrovni.

Čo sa týka maloobchodných cien, tie relatívne kopírovali pohyby cenovej hladiny komodít na svetovom trhu. Je len ťažko odhadnúť čo to napríklad zo strany spotrebiteľov spôsobovalo. Tu sa pohybujeme len v oblasti teórií, ale tvrdé dáta na posúdenie skutočnej situácie chýbajú. Dovolím si však upozorniť na trendy, ktoré súvisia s voľným pohybom pracovnej sily. Základom tohto mechanizmu je odpor mladej generácie k vlastníctvu a predmetom dlhodobej spotreby vôbec. Takéto predmety si mladí ľudia radšej požičiavajú, a potom je tu aj odpor k nehnuteľnostiam, ktoré viažu pracovnú silu na jedno miesto a zvyšujú jej celkové životné náklady. Mladí ľudia chcú zarábať viac, ale nechcú sa viazať na konkrétne miesto a tak požadujú vyššiu mzdu, aby mohli bývať v nájme a to kdekoľvek na tejto planéte. Sú to novodobí Nomádi. Zdá sa že v tomto smere sme dosiahli ideály komunistov, kde okrem osobnej spotreby je ostatný majetok obťažujúci.

Skúsime pokračovať v tejto trpkkej téme len tak "bez servítky". Hneď v úvode treba povedať, že cenová situácia SR má vo vzťahu k spotrebiteľovi v roku 2017, veľmi mierne povedané "isté zvláštnosti". Napríklad situácia s URSO a podobné pikantné vecičky, ako cena masla, vajec, správanie sa obchodných reťazcov. V dôsledku špekulácií s energiami dokonca

až na štátnej úrovni, rástli mzdy v energetickom odvetví a preskočili aj také odvetvie, ako sú informačné technológie. Okrem týchto excesov, zapríčinených nedostatočnou kontrolou zo strany vlády sa musíme zamerať aj na deflačné tendencie. A práve tie zvyšujú neoprávnené očakávania a to nielen bežných malospotrebiteľov (samozrejme je to spojené s rastom finančnej gramotnosti), ale najmä investorov s ich povestným "štrajkovaním kapitálu" súvisiacim so zabezpečením finančných tokov veľkých investícií. Okrem toho nežiaduceho trendu kapitálu vedúcemu až k záporným bankovým úrokom sa zameriame aj na malospotrebiteľa. Tu má vplyv aj extrémne uvoľnená monetárna disciplína ECB. Inflačný cieľ ECB zdvihnúť infláciu na 2% ročne sa nedarí dosiahnuť ani vďaka tlačiarenskej rotačke na eurá, ktorá spôsobuje nedôveru k mene.

Situácia na Slovensku v tomto smere len kopíruje svetové trendy. V celkových spotrebiteľských úveroch klesla ročná úroková miera od roku 2012 z cca 14% na dnešných 2-4%. V tejto hladine a najmä pri ročnej časovej fixácii bánk sa pohybujú spotrebiteľské úvery, úvery na bývanie aj ostané úvery do 1 mil. €. Už v januári 2018 je podľa údajov NBS zaznamenaný ďalší pokles úrokovej sadzby do nového rozpätia 1,9 % - 2,19 % a len mierne narástli ročné úroky u ostaných úverov na 4,82%. Dôsledky si iste každý predstaví, lebo vieme, že maloobchod pri tak nízkych cenách potom ovplyvňuje aj tvorbu HDP.

Nezamestnanosť je na Slovensku jedna z najnižších, ale v štruktúre jedna z mála najhorších v EÚ. To znamená, že zo strany vlády sa musí pristúpiť k dlhodobým systémovým opatreniam. To však pre politickú "verchušku" nikdy neprináša volebné hlasy a volebný úspech. A tak je len otázkou času na koho padne napríklad "Čierny Peter" vzdelávacieho systému na Slovensku. Vláda nateraz prináša čiastkové riešenia aj do tejto oblasti, ale opozícia naproti tomu hýri hlúposťami, ktoré sú mimo informačnú realitu oficiálnych štatistík SÚ SR a Eurostatu. Súčasná nevyhovujúca štruktúra pracovnej sily na trhu práce je zapríčinená nezmyselným experimentovaním v oblasti školstva, trvajúcim už pomaly viac ako 25 rokov. Nepodarené reštitúcie a divoká privatizácia viedla logicky k odpriemysleniu Slovenska. Reštitúcie viedli likvidácii schopnosti samozásobovania potravinami. Postupným rozpadom roľníckych družstiev vzniká problém nedostatku pracovnej sily aj v tejto oblasti. Politické zúženie trhu počas tzv. "transformácie" spojené ešte aj s rozdelením ČSFR malo na Slovensko minimálne po dobu 14 rokov veľmi negatívny dopad. Politicky zúžiť vnútorný trh sa vždy vypomstí každej krajine. Slovensko sa z toho z hľadiska dlhých ekonomických cyklov dostalo pomerne v krátkej dobe a to vďaka štruktúre pracovnej sily pripravenej ešte za socializmu.

Žiaľ, zatiaľ je každý z nás smrteľný. Demograficky silné a v štruktúre pripravené pracovné sily zo socializmu sa už vyčerpali. Výsledkom spomínaného vzdelávacieho experimentovania je, nielen nevyhovujúca štruktúra pracovnej sily, ale aj regionálne rozdiely a vyludňovanie vidieka a problémy s demografiou a vysťahovalectvom. Svetielko nádeje tu ešte je, a treba ho využiť prípadným návratom k duálnemu vzdelávaniu.

Aj naďalej zle platíme ženy, ktoré za rovnakú prácu dostávajú v priemere o pätinu platu menej. V dekompozícii štruktúry plátov po 50 €/na jeden stupeň hodnotiacej škály sa ukážu markantné rozdiely u žien. Začnem tým lepším v príjmovej oblasti. V rozsahu miezd od 450 € do 700 €, sú ženy lepšie platené ako muži. Ale cca 50 % žien sa bezdôvodne pohybuje s platom na úrovni nižšej ako 700 €. Vďaka pred tým spomínanej celkovej sociálnej konvergencii smerom k vyspelým štátom EÚ nám platy rastú, ale pomaly. U žien stagnujú napriek plošnému zvyšovaniu priemernej mzdy. Aj napriek nepríznivým výsledkom v platovej oblasti sa zvyšuje spotreba obyvateľstva, ale zaznamenávame aj zvyšovanie úspor

obyvateľstva. Pomalé zvyšovania platov vedie k tzv. "vyst'ahovalectvu bez návratu". A to sú skryté a pre dlhé ekonomické cykly, ťažké národohospodárske škody.

Rast napätia medzi ponukou a dopytom v oblasti zamestnanosti povedie k niektorým novým úkazom vo svete. Novým javom je napríklad sociálna úloha korporácií, ktoré z hľadiska vedeckých a technologických potrieb sú nútené plniť túto nezvyčajnú úlohu. To platí najmä pre oblasť vzdelávania, výcviku pracovnej sily. Niekedy aj zdravotného zabezpečenia, napríklad v krajinách zamorených AIDS v Afrike. Toto je najmä charakteristické pre ťažobnú oblasť surovín. Samozrejme, že sa to celé deje len so súhlasom akcionárov, teda nie je to nič čo ešte ako-tak zabezpečuje fungovanie sociálneho štátu. Sociálny štát je vďaka liberálnemu šialenstvu v ekonomike na ústupe. Spomínané šialenstvo vedie len a len k singularite bohatstva v rukách 1 % bohatých. "Posledným sponzorom sociálneho štátu" aj podľa sociológa Prof. Jana Kellera je už len zamestnanec. V tejto pre spoločnosť sterilnej elite 1 % obyvateľstva vlastniacej polovicu bohatstva Zeme sa začínajú prejavovať doslovne fašizujúce názory o redukovaní nepotrebných počtov obyvateľstva.

Aké sú naše závery a odporúčania vláde SR ? Slovenské predsedníctvo EÚ ešte v roku 2016 prinieslo podnety pre ďalšie vývojové scenáre. Avšak implementácia odporúčaní Slovenska pre EÚ stále zaostáva. Oblasti, ktoré sme dnes rozoberali vyžadujú vývojové korekcie. Je treba iniciatívne prijímať opatrenia v oblasti zdokonalenia právneho rámca ekonomiky a následne aplikáciu domáceho práva tam, kde trhový mechanizmus zlyháva. Je treba poukázať, že z hľadiska dlhodobých cyklov je situácia na Slovensku nasledovná:

- Obdobie rokov 2005-2007 je poznačené vysokým rastom produktivity práce na raste ekonomiky, ale dynamika zamestnanosti je nízka.
- Cyklus obdobia 2014-2016 je charakterizovaný tým, že nám klesá produktivita, ale rastie zamestnanosť. To je samozrejme historicky v rozpore s ekonomickými skúsenosťami pohybu makroekonomiky. Tento jav môže byť preto dočasný. Odporúčame preto posilniť ochranu zamestnancov v oblasti pracovného práva.

Rozkolísanosť cenových hladín politickou turbulenciou vo svete sa naďalej bude dotýkať aj Slovenka. Reálny vývoj cien sa môže ďaleko líšiť od predpokladaného vývoja. To môže následne rozkolísať aj celú úverovú oblasť. Tu budú pre nasledujúce dva roky potrebné štátne regulácie. Nevyhneme sa ani operatívnejmu zásahu štátu do ekonomiky. Bude to nevyhnutné a to bez akýchkoľvek kladných, alebo záporných politických emócií vlády, alebo po moci bažiacich liberálov.

Len pre zaujímavosť, známa mediálna osobnosť z USA, James Carville cez rušnú a naplnenú miestnosť v arkansaskom meste Little Rock a vyvesil vo volebnej kampani Billa Clintona na stenu nápis. Bolo na ňom napísané: "**1. Zmena alebo viac toho istého. 2. Je to o ekonomike, hlupáci. 3. Nezabudnite na zdravotníctvo.**". A práve veta "**Je to o ekonomike, hlupáci.**", sa následne stala mottom víťaznej volebnej kampane Billa Clintona. Pre Slovensko to bude pre nasledujúce dva roky platiť viac ako dvojnásobne. Z čiastkového prehľadu je jasne vidieť, že nerešpektovanie dlhých ekonomických cyklov sa ďaleko časovo vymyká z rámca jednotlivých volebných období. Preto dochádza k "oligachizácii" politiky, lebo politické strany sa stali brzdou realizácie dlhých ekonomických cyklov, tak charakteristických pre globalizáciu.

Ďakujem za podnety, názory a myšlienky pri tvorbe tejto časti Správy o Slovensku dr. Jánovi Šálymu, Ing. Jánovi Gabrielovi a prof. Jaroslavovi Husárovi.